

Uchwała z dnia 7 lutego 2006 r.

I PZP 4/05

Przewodniczący SSN Roman Kuczyński (sprawozdawca), Sędziowie: SN Beata Gudowska, SA Zbigniew Korzeniowski.

Sąd Najwyższy, przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Iwony Kaszczyszyn, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 7 lutego 2006 r. sprawy z powództwa Andrzeja S. przeciwko Zespołowi Szkół [...] w S. o zapłatę, na skutek zagadnienia prawnego przekazanego postanowieniem Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Krakowie z dnia 8 marca 2005 r. [...]

„Czy wobec treści art. 87 ust. 4 w związku z art. 87 ust. 1 ustawy z dnia 26.01.1982 r. Karta Nauczyciela (tekst jednolity Dz.U. 2003 nr 118 poz. 1112) nabywanie prawa do odprawy określonej w art. 28 tej ustawy stanowi przesłankę wyłączającą prawo do odprawy przewidzianej w art. 87 ust. 2 Karty Nauczyciela ?”

p o d j ą ł uchwałę:

Nauczycielowi zatrudnionemu na podstawie mianowania, z którym rozwiązano stosunek pracy w związku z jego niezdolnością do dotychczasowej pracy i który z tego tytułu otrzymał odprawę pieniężną na podstawie art. 28 ust. 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (jednolity tekst: Dz.U. z 2003 r. Nr 118, poz. 1112 ze zm.) nie przysługuje odprawa na podstawie art. 87 Karty Nauczyciela, jeżeli nauczyciel przechodzi następnie na emeryturę lub rentę z tytułu niezdolności do pracy.

U z a s a d n i e

Wyrokiem z dnia 26 kwietnia 2004 r. Sąd Rejonowy w Wadowicach oddalił w całości powództwo Andrzeja S. o zasądzenie na jego rzecz od Zespołu Szkół [...] w S. kwoty 6.429,30 zł tytułem odprawy na podstawie art. 87 ust. 2 i 3 Karty Nauczyciela oraz dofinansowania do wczasów rodzinnych organizowanych prywatnie w

kwocie około 400 zł z funduszu świadczeń socjalnych. Z ustalonego przez Sąd pierwszej instancji stanu faktycznego wynika, iż stosunek pracy powoda jako nauczyciela mianowanego uległ rozwiązaniu na podstawie art. 23 ust. 1 pkt 1 Karty Nauczyciela w związku z art. 88 oraz art. 23 ust. 1 pkt 3, ust. 2 pkt 3 Karty Nauczyciela. Z uwagi na fakt, iż jednym z powodów rozwiązania stosunku pracy było orzeczenie przez lekarza o niezdolności powoda do wykonywania dotychczasowej pracy; tym samym powód nabył na podstawie art. 28 ust. 1 Karty Nauczyciela prawo do odprawy w wysokości sześciomiesięcznego wynagrodzenia.

Powyższy wyrok zaskarżył apelacją powód, podnosząc, iż przeszedł on na emeryturę od 1 lipca 2003 r. i mimo kilkakrotnych wniosków dotąd nie otrzymał odprawy emerytalnej w wysokości trzech ostatnich pensji. Odprawa ta jest powodowi należna na mocy art. 87 ust. 2 Karty Nauczyciela po 20 latach pracy w szkole, a otrzymanie odprawy z tego przepisu nie jest uwarunkowane nieuzyskaniem odprawy przewidzianej w art. 28 Karty Nauczyciela, gdyż nie dotyczy sytuacji z niższym stażem pracy określonej w art. 28 ust. 1 Karty Nauczyciela. Prawo do wyżej wymienionej odprawy według powoda powstało wskutek rozwiązania stosunku pracy w związku z przejściem na wcześniejszą emeryturę, natomiast prawo do 6-miesięcznej odprawy powód nabył w wyniku orzeczenia trwałej niezdolności do pracy z dniem 21 czerwca 2003 r. zgodnie z art. 28 Karty Nauczyciela czyli na mocy odrębnego tytułu prawnego.

Sąd Okręgowy rozpoznając apelację powoda powziął wątpliwość, czy wobec treści art. 87 ust. 4 w związku z art. 87 ust.1 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela (jednolity tekst: Dz.U. z 2003 r. Nr 118, poz. 1112) nabycie prawa do odprawy określonej w art. 28 tej ustawy stanowi przesłankę wyłączającą prawo do odprawy przewidzianej w art. 87 ust. 2 Karty Nauczyciela. Zdaniem Sądu Okręgowego prawidłowa wykładnia powyższych przepisów determinuje zasadność apelacji powoda i w konsekwencji, zasadność jego roszczenia o zasądzenie na jego rzecz odprawy na podstawie art. 87 ust. 2 Karty Nauczyciela. Sąd Okręgowy zwrócił jednak uwagę, że o ile przepis art. 87 ust. 1 Karty Nauczyciela stanowi, że nauczycielowi spełniającemu warunki uprawniające do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, którego stosunek pracy ustał w związku z przejściem na emeryturę lub rentę, przysługuje odprawa w wysokości dwumiesięcznego ostatnio pobieranego wynagrodzenia w szkole będącej podstawowym miejscem jego pracy, jeżeli nie uzyskał z tego tytułu odprawy przewidzianej w art. 28, o tyle art. 87 ust. 2 podwyższa wysokość

tej odprawy do wysokości trzymiesięcznego wynagrodzenia w razie przepracowania w szkole co najmniej 20 lat bez zastrzeżenia wyłączenia prawa do odprawy przysługującej z art. 28, zaś art. 87 ust. 4 przyznaje - w razie zbiegu prawa do odprawy wymienionej w ust. 1 i 2 - prawo do jednej odprawy korzystniejszej; uprawnione jest także zajęcie stanowiska, że przy zbiegu prawa do odprawy z art. 28 ust. 1 Karty Nauczyciela i odprawy z art. 87 ust. 2 tej ustawy przysługuje tylko jedna korzystniejsza odprawa, tj. z art. 28 Karty Nauczyciela.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Poza sporem jest, iż powód był nauczycielem mianowanym. W szczególności więc mają do niego zastosowanie postanowienia rozdziału 4 Karty Nauczyciela (nawiązanie, zmiana i rozwiązanie stosunku pracy). Z uregulowań tego rozdziału dotyczących nauczycieli mianowanych wynika, że „mianowanie” oznacza nie tylko podstawę nawiązania stosunku pracy, ale także jest jednym ze stopni awansu zawodowego. Wprawdzie stopnie te nie łączą się bezpośrednio z podstawą nawiązania stosunku pracy, ale są one szczeblami kariery zawodowej nauczyciela, a ich nadanie stanowi potwierdzenie osiągnięcia przez nauczyciela określonego poziomu kwalifikacji, zaś stopień awansu nie pozostaje bez wpływu na podstawę jego zatrudnienia. Dlatego też mianowanie jako podstawa nawiązania stosunku pracy zastrzeżone zostało dla nauczycieli legitymujących się najwyższymi stopniami awansu zawodowego - nauczyciela mianowanego i nauczyciela dyplomowanego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 września 2004 r., I PK 431/03, Wspólnota 2004 nr 20, poz. 57). Stosunek pracy nauczyciela mianowanego charakteryzuje się zatem pewnymi cechami odróżniającymi go od umownego stosunku pracy nauczyciela, które dotyczą w szczególności ochrony trwałości stosunku pracy na podstawie mianowania i szczególnych świadczeń przysługujących w razie niemożności kontynuowania tego rodzaju stosunku pracy. Tak więc, w razie rozwiązania stosunku pracy z nauczycielem zatrudnionym na podstawie mianowania z powodu całkowitej likwidacji szkoły lub częściowej likwidacji albo w razie zmian organizacyjnych powodujących niemożliwość dalszego zatrudnienia nauczyciela w pełnym wymiarze zajęć (art. 20 ust. 1 pkt 1 i 2 Karty Nauczyciela), takiemu nauczycielowi przysługuje odprawa w wysokości sześciomiesięcznego wynagrodzenia zasadniczego. Wysokość tej odprawy nie jest uzależniona od stażu pracy nauczyciela w szkole. Niedopuszczalne jest też ograni-

czenie pełnego wymiaru zajęć nauczyciela mianowanego poza sytuacjami określonymi w art. 22 ust. 2 Karty Nauczyciela (za zgodą nauczyciela do wymiaru nie niższego niż $\frac{1}{2}$ obowiązkowego wymiaru zajęć i proporcjonalnego zmniejszenia wynagrodzenia w sytuacji, gdy z przyczyn, o których mowa w art. 20 ust. 1, nie ma możliwości zatrudnienia nauczyciela w pełnym wymiarze zajęć - por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 11 września 1996 r., I PZP 22/96, OSNAPiUS 1997 nr 7, poz. 111). Brak zgody nauczyciela mianowanego na ograniczenie zatrudnienia i zmniejszenie wynagrodzenia powoduje rozwiązanie stosunku pracy i powstanie prawa do sześciomiesięcznej odprawy. Nauczycielowi zatrudnionemu na podstawie umowy o pracę przysługują w takiej sytuacji tylko świadczenia przewidziane w przepisach o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn niedotyczących pracowników (które są mniej korzystne niż przysługujące nauczycielom mianowanym). Utrata zatrudnienia z powodu likwidacji (lub zmian organizacyjnych uniemożliwiających dalsze zatrudnienie) miejsca pracy w razie zbiegu z nabyciem uprawnień emerytalnych nie pozbawia nauczyciela mianowanego prawa do odprawy emerytalnej z art. 87 Karty Nauczyciela, ponieważ przepis ten nie przewiduje możliwości zaliczenia odprawy z tytułu rozwiązania stosunku pracy z nauczycielem mianowanym z powodu likwidacji szkoły na poczet odprawy emerytalnej (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 lipca 2001 r., I PKN 565/00, OSNP 2003 nr 10, poz. 251).

Inaczej kwestia zbiegu prawa do odpraw przedstawia się w przypadku rozwiązania stosunku pracy z nauczycielem zatrudnionym na podstawie mianowania w razie orzeczenia lekarza przeprowadzającego badanie okresowe lub kontrolne o niezdolności nauczyciela do wykonywania dotychczasowej pracy (art. 23 ust. 1 pkt 3 Karty Nauczyciela). W takim przypadku, zgodnie z art. 28 ust. 1 Karty Nauczyciela, nauczycielowi mianowanemu przysługuje odprawa pieniężna w wysokości jednomiesięcznego wynagrodzenia zasadniczego ostatnio pobieranego w czasie trwania stosunku pracy za każdy pełny rok pracy na stanowisku nauczyciela w jednostkach organizacyjnych, o których mowa w art. 1 ust. 1 i 1a oraz ust. 2 pkt 1 i 1a Karty Nauczyciela, nieprzekraczająca jednak sześciomiesięcznego wynagrodzenia zasadniczego. Tego rodzaju odprawa jest wymieniona w art. 87 ust. 1 Karty Nauczyciela. Przede wszystkim należy zauważyć, że odprawa pieniężna w razie rozwiązania stosunku pracy z powodu przejścia na emeryturę lub rentę z tytułu niezdolności do pracy przysługuje każdemu nauczycielowi i jest przewidziana w rozdziale 11 Karty

Nauczyciela (uprawnienia emerytalne). Pierwotnie przepis ten przewidywał prawo do odprawy wyłącznie w razie „przejścia” na emeryturę. Jeżeli zatem obecna redakcja tego przepisu umożliwia nabycie prawa do odprawy także z powodu spełnienia warunków do renty z tytułu niezdolności do pracy, to jednocześnie wyraźnie wyłączone jest prawo do odprawy, gdy nauczyciel (tym razem mianowany), uzyskał odprawę przewidzianą w art. 28 Karty Nauczyciela. Przyczyna ustania zatrudnienia nauczyciela - niezdolność do wykonywania dotychczasowej pracy - jest bowiem tożsama tak dla nabycia prawa do - maksymalnie - sześciomiesięcznej odprawy z art. 28 Karty Nauczyciela dla nauczyciela mianowanego, jak i do dwumiesięcznej (albo trzymiesięcznej z racji co najmniej 20-letniego zatrudnienia - art. 87 ust. 2 ustawy) z tytułu renty spowodowanej tą niezdolnością, jak i emerytury, przy czym z racji warunków wymaganych dla nabycia prawa do emerytury (wiek, staż pracy) osoba spełniająca te warunki jest (potencjalnie) również niezdolna do pracy. Odprawa „emerytalna” dla każdego nauczyciela (zatrudnionego tak na podstawie umowy o pracę, jak i mianowania) przysługująca także osobie uprawnionej do renty z tytułu niezdolności do pracy, została jednak, przez powołanie w art. 87 ust. 1 przepisu art. 28 „skonsumowana” przez przysługującą nauczycielowi mianowanemu sześciomiesięczną (maksymalnie) odprawę przewidzianą w tym ostatnim przepisie. Dlatego też należało dojść do przekonania, że nauczycielowi zatrudnionemu na podstawie mianowania, z którym rozwiązano stosunek pracy w związku z niezdolnością do dotychczasowej pracy i który z tego powodu otrzymał odprawę pieniężną na podstawie art. 28 Karty Nauczyciela, nie przysługuje już odprawa na podstawie art. 87 tej Karty, jeżeli nauczyciel przechodzi następnie na emeryturę lub rentę z tytułu niezdolności do pracy. Stanowisko takie zajmowane było również w piśmiennictwie (A. Barański, M. Szymańska, J. Rozwadowska-Skrzeczyńska: Komentarz do ustawy Karta Nauczyciela, 2005, Wydanie IV). Przepis art. 87 ust. 2 Karty Nauczyciela (w stosunku do ustępu 1 tego przepisu) podwyższa tylko wysokość odprawy do trzymiesięcznego wynagrodzenia z racji przepracowania w szkole co najmniej 20 lat, a brak powtórzenia w ustępie 2 wyłączenia prawa do odprawy w razie uzyskania już prawa do odprawy z art. 28 pozbawiony jest doniosłości prawnej. Z kolei, jeżeli w ustępie 1 art. 87 warunkiem prawa do odprawy „emerytalno-rentowej” jest nieuzyskanie prawa do odprawy z art. 28 Karty Nauczyciela, to tak rozumiana odprawa, przywołana następnie w ust. 4 tego artykułu winna być brana pod uwagę jako jedna - korzystniejsza. W przeciwnym razie zestawienie odprawy dwumiesięcznej (ust. 1) i trzymiesięcznej (ust. 2) w

aspekcie „korzystności” jednej z nich (ust. 4) byłoby zbędne, gdyż wykładnia logiczna nie pozwala na przyjęcie, że odprawa z ust. 1, gdyby nie zawierała wyłączenia wynikającego z art. 28, mogłaby się sumować z odprawą z ust. 2.

W przedstawionym stanie faktycznym należy jeszcze zwrócić uwagę, że z powodów rozwiązano stosunek pracy na podstawie art. 23 ust. 1 pkt 3 i ust. 2 pkt 3 Karty Nauczyciela, a więc z powodu orzeczenia przez lekarza o niezdolności do wykonywania dotychczasowej pracy, kiedy to stosunek pracy na podstawie mianowania rozwiązuje się z końcem miesiąca, w którym dyrektor szkoły otrzymał ostateczne orzeczenie o niezdolności nauczyciela do dotychczasowej pracy (świadcstwo pracy z dnia 8 sierpnia 2003 r.). Takie określenie podstawy rozwiązania stosunku pracy tylko je uszczegółowia w stosunku do określenia ze świadectwa pracy z dnia 30 czerwca 2003 r. (art. 23 ust. 2 pkt 3 Karty Nauczyciela, tj. powiązania daty ustania stosunku pracy z końcem miesiąca, w którym dyrektor szkoły otrzymał ostateczne orzeczenie lekarskie o niezdolności nauczyciela do dotychczasowej pracy) i nie stanowi istotnej zmiany sposobu rozwiązania stosunku pracy, które nie nastąpiło w związku przejściem na emeryturę lub rentę z tytułu niezdolności do pracy. Okoliczność ta (przejście na emeryturę) miałaby tylko wówczas wpływ na prawo do odprawy, gdyby art. 87 ust. 1 Karty Nauczyciela zawierał wyłączenia prawa do odprawy (dwu - trzymiesięcznej) z powodu jednoczesnego nabycia prawa do odprawy dla nauczyciela mianowanego z art. 28 Karty Nauczyciela.

Z powyższych motywów Sąd Najwyższy podjął uchwałę jak na wstępie.

=====